

NAAR DE BERGEN VAN ALBANIË

Nog is Shqipëria weinig bezocht, maar het land aan de Middellandse Zee is een magneet voor ontdekkende reizigers. In het noorden lokt de meest afgelegen vallei van Thethi met arenden, dorpen, Alpenbergen, wandelpaden en veel gastvrijheid. Op naar Albanië.

Een reis die met een opdoffer begint, kan alleen verbeteren. Ook in Albanië zijn de tijden veranderd: auto's stromen bumper aan bumper Tirana binnen. Velen rijden als gekken, steken overal voorbij: ieder land dat welvaart ontdekt, maakt dezelfde fouten. Langs de weg naar de bergen in het noorden spatten bedrijven uiteen en dumpen sluikstorters plastic flessen in de berm. Meer verkeer, meer stress zoals thuis, de wereld wordt met de dag uniformer. In Lezha staat het mausoleum van nationale held Skanderbeg, die 24 jaar lang de Ottomaanse dwingelandij trotseerde en met de tweekoppige arend voor de nationale vlag zorgde. Groentekramen verkopen de oogst van velden en akkers.

Voorbij het fort van Shkodër, als het gelijknamige meer met z'n blauwe gloed kleiner wordt, ademt het landschap ontluikende schoonheid. Eindelijk voelt het dorp Bogë aan als een grens: zes maanden sneeuw, wind en ijs snijden de bergen af van de buitenwereld. Tot voor kort was het Schapenpad de enige weg om mijn doel te bereiken. Helse stijgingen op de stenige piste en gevaarlijke haarspeldbochten nopen tot de bouw van een nieuwe weg, die dit afgelegen leven dramatisch zal veranderen. Maar nog is het land wild en leeg, de bergen zijn ruig, de dalen diep, de uitzichten over de Albanese of Dinarische Alpen wonderlijk en de afdaling is veelbelovend: over de Thorë-pas liggen de boerderijen van Theti als grijze graankorrels uitgestrooid in de vallei. Eentje is mijn gastvrij onderdak, beschermd langs alle kanten door zwijgzame bergen.

“Voor ons zijn dit simpelweg Malësia e Madhe of de Grote Hooglanden. Mijn dorp Theth of Thethi ligt tegen de grens met Montenegro, aan de andere kant van de pas”, wijst mijn gastheer naar het verste noorden van zijn land, Shqipëria of het land van de Skipetaren. Met Lek zit ik aan tafel in de tuin, waar rijpe mirabellen wachten om geplukt te worden. Moestuin, hooimijten,

een kleinzoon met een bal die blij is met het buitenlandse bezoek: voetbal speel je minstens met twee. Met zijn broer Prek, beiden gehuwd met de zusters Lere en Maria, leven ze al zes decennia lang van bescheiden landbouw, veeteelt en bosbouw. “Weinig families wonen hier het hele jaar: tussen prille lente en oogst is er leven, daarna wachten koude en eenzaamheid. Nu stellen we onze hoeve open voor toeristen, die in de bergen willen stappen, van de natuur en de rust willen genieten”. In gasthuis Terthorja deel ik tafel, tuin, maaltijden en kamers met een dozijn kloeke Nederlandse wandelaars, die de bergkammen afturen voor onze eerste staptocht. “Laten we beginnen met de pas die naar Valbona leidt”, zegt gids Naim Selimaj: “Dat is mijn dorp, daar geraak je alleen via de pas. Albanië is altijd bezet geweest, maar dit noorden is zo afgelegen dat de Serviërs en de islam hier niet zijn doorgedrongen. Vandaar dat de Alpen ook wel de Bjeshkët e Nemuna werden genoemd, of de Vervloekte Bergen waar ze geen voet aan de grond kregen”.

Die ontoegankelijke wereld is vandaag een zegen: langs een houten bruggetje steken we de Shalë-rivier over, we beginnen de klim naar Valbona. Pas na pas, mooi op rij, lopen we door het

Parku Kombëtar, dat als nationaal park deel uitmaakt van een van de grensoverschrijdende beschermingsprojecten in Europa: samen met Montenegro en Kosovo is dit Peace Park Project een gemeenschappelijke poging om natuur, traditionele levenswijze en duurzaam toerisme vreedzaam op elkaar af te stemmen. Bospad, weide en bjeshkët of de alp wisselen tegen het decor van zilvergrijs getande bergwanden. De unieke combinatie van alpien klimaat en Mediterrane temperaturen doet haar werk, ze maakt van dit gebied een rijk en wonderlijk kalklandschap. Met meer dan drieduizend planten geurt het voortreffelijk: 14 soorten tijm, zes muntaroma's, lavendel en rozemarijn, 16 soorten salie. We vinden orchideeën en een endemische lelie, met grote ogen spot ik een witrugspecht. Diep onder ons ligt het mooie Thethi.

Boeren zijn individualisten, hun huizen staan verspreid. Een gemeenschappelijke watermolen, een school. De katholieke kerk is gesloten, de sleutel onvindbaar. Tussen muurtjes en weiden staat het pronkstuk van Thethi: de kulla e ngujimet of de toren waar families of clanleden zich verschansten omwille van dodelijke vetes. De ronde, goed beschermde torenburcht is de enig overgebleven relikwie uit tijden, die niet echt voorbij zijn.

Bij een straffe koffie ontspint zich een woordenwisseling over de vertaling: verdedigingstoren, vluchttoren, bloedwraaktoren? Toeristische gevoeligheden botsen met de historische werkelijkheid. “In Albanië leven welvarende Tosken in het zuiden, het noorden is bevolkt met de Geghen met hun patriarchale clans en stammen”, legt Naim uit: “ze leefden naar de erecode of de kanun, de middeleeuwse bergwetten, die al eeuwen het sociale leven bepalen. Die torens hebben te maken met huwelijken, disputen over gronden, oogst en weiden, over huisdieren en wederzijdse beledigingen, die de gemoederen verhitten. Trouw, clangevoel, de familie komt eerst. Als het uit de hand loopt, komt zo’n toren van pas, als bescherming tegen een andere clan die uit is op wraak. Ismail Kadare heeft met ‘Een breuk in april’ over die bloedwraak een roman geschreven. Het zijn oude stigma’s, maar ze leven nog”. We klinken met een lokale raki, klimmen naar de waterval van Grunasi, ontmoeten een herder en komen toe in het gehucht Ndërlyse, waar we voor de vele kilometers een gastvrij maal krijgen voorgeschoteld.

Het ontbijt is dat van een krachtig boerenmaal, met zelfgemaakt brood, feta en teveel boter, met thee en koffie, honing en een omelet. Zonneschijn in de tuin en stralende gezichten voor de

zoveelste tocht. Rondom liggen bergen met onvertaalbare namen: de drakenstaart van Maja E Radohimës, de ongenaakbare Jezercës die verborgen blijft achter de Paplukut, en als stoer waarmerk ook de bijna overhangende zuidwand van de Arapid.

Een steil pad trekt omhoog naar de Peja-pas. Tussen onbekende bergvlinders zie ik ze vliegen: atalanta of admiraal in vulkaankleuren, een goudgele keizersmantel en een vertrouwd knipogende dagpauwoog. Een kleurrijk trio. Dit is ook het domein van steenarend en auerhoen, van een grote populatie bruine beren, van wolf, wild zwijn, Balkan lynx, wilde kat, otter, vuursalamander en vos. Maar ze zien, is andere koek, een turend oog en veel geluk zijn nodig. De pas met onderweg een karstmeer is een nijdig karwei, een Duitse klimmer waarschuwt dat het te laat is om boven nog in de valleien van Montenegro binnen te kijken. Ik draai me om en kijk naar Thethi in het keteldal, naar de hoeves tegen de flanken, naar de kwistige berggrivier en de wilde bergen. Dan moet het zo zijn: in de Albanese hemel zweven twee schreeuwarenden, trots als de roofvogels in de vlag van het land.

Verschenen in Nest, voorjaar 2014.